

Franz Kafka

Procesul

Traducere și studiu introductiv
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

CUPRINS

Autoritate postumă și vinovăție erotică în *Procesul*
(*studiu introductiv de Lucian Pricop*) / 7
Notă asupra ediției / 39

PROCESUL / 39

Arestarea / 41
Conversația cu doamna Grubach,
 apoi cu domnișoara Bürstner / 61
Primul interogatoriu / 78
În sala goală. Studentul. Grefa tribunalului / 100
Bătăușul / 131
Unchiul. Leni / 140
Avocatul. Industriașul. Pictorul / 166
Negustorul Block. Renunțarea la avocat / 227
În catedrală / 269
Sfârșitul / 297

Anexă / 305

Prietena domnișoarei B. / 307
Procurorul / 317
[La Elsa] / 325
Lupta cu directorul-adjunct / 327
Casa / 332
Călătoria la mama / 337

PROCESUL

ARESTAREA

Despre Josef K. se pare că cineva răspândise o calomnie, fiindcă, deși nu făcuse nimic rău, într-o dimineață se trezi arestat. În ziua aceea, bucătăreasa doamnei Grubach, gazda lui, care îi aducea micul-dejun în fiecare dimineață, la ora opt, nu mai apăru ca de obicei. Așa ceva nu se întâmplase niciodată până atunci. K. mai zăbovi o clipă, întins pe pernă, și zări cum bătrâna de vizavi îl urmărea cu o curiozitate neobișnuită. Flămând și ușor nedumerit, sună. Imediat se auzi o bătaie în ușă și, fără alte explicații, în cameră intră un bărbat pe care K. nu-l mai văzuse vreodată prin casă. Străinul era bine făcut, purta un costum închis la culoare, strâns pe corp – de tipul celor de călătorie – cu cordon, pliuri, buzunare, cataramă și nasturi, care-i dădeau o alură practică, dar fără un scop anume vizibil.

– Cine sunteți dumneavoastră? întrebă K., sprijinindu-se în coate.

Omul nu răspunse direct, de parcă prezența lui acolo era firească și acceptată, și spuse doar:

– Ați sunat?

– Anna trebuia să-mi aducă micul-dejun, replică K., încercând în tăcere, cu atenție, să deslușească cine ar putea fi necunoscutul. Dar acesta nu-i lăsă prea mult

răgaz pentru observații și, apropiindu-se de ușă, o întredeschise și spuse către cineva aflat foarte aproape, chiar dincolo de prag:

– Vrea ca Anna să-i aducă micul-dejun.

Din camera alăturată se auzi un râset înfundat; după sonoritate, părea că acolo se află mai multe persoane. Deși râsul n-avea cum să-i aducă necunoscutului nicio informație nouă, acesta îi răspunse lui K. pe un ton oficial:

– Nu se poate.

– Asta e ceva nou, spuse K. și sări din pat, trăgându-și în grabă pantalonii. Aș fi tare curios să aflu cine sunt oamenii din camera cealaltă și cum va explica doamna Grubach faptul că le-a permis să mă deranjeze în halul ăsta.

Pentru o clipă, îi trecu prin minte că poate n-ar fi trebuit să spună toate acestea cu voce tare, pentru că, astfel, părea că recunoaște implicit autoritatea străinului asupra lui. Dar nu acordă prea multă importanță acestei idei. Totuși, celălalt înțelese exact ceea ce n-ar fi trebuit și îi spuse:

– Nu v-ar fi mai bine să rămâneți în cameră?

– Nu vreau nici să rămân aici și nici să vă mai aud vocea până nu-mi spuneți cine sunteți.

– Aveam cele mai bune intenții, spuse străinul și deschise brusc ușa.

Camera alăturată, în care K. păși ceva mai ezitant decât ar fi dorit, părea la prima vedere aproape neschimbată față de cum o știa din ajun. Era salonul

doamnei Grubach; poate că azi, printre mobilele înghe-suite, perdelele de dantelă, porțelanurile delicate și foto-grafiile de familie, se făcuse un pic mai mult loc decât de obicei, dar diferența nu era deloc izbitoare. Ceea ce schimba cu adevărat atmosfera era prezența unui bărbat necunoscut, care stătea lângă fereastra deschisă, cu o carte în mână. Când K. intră, omul ridică privirea, ca și cum ar fi așteptat acel moment.

– Ar fi trebuit să rămâneți în camera dumneavoastră. Nu v-a spus Franz?

– Ce anume doriți de la mine? întrebă K., aruncând câte o privire când spre necunoscutul de la fereastră, când spre Franz, care stătea nemișcat în cadrul ușii. Prin fereastra deschisă, bătrâna de vizavi, condusă parcă de o curiozitate senilă, se așezase chiar în față, să nu scape niciun detaliu.

– Ar trebui, totuși, să discut cu doamna Grubach... spuse K. și făcu un gest de parcă ar fi vrut să înainteze, deși nimeni nu îl ținea. Dar omul de la fereastră interveni, aruncând cartea pe masă și ridicându-se:

– Nu aveți voie să plecați. Sunteți arestat.

– Asta îmi pare și mie. Dar pentru ce mai exact?

– Nu suntem aici ca să vă oferim explicații. Întor-ceți-vă în camera dumneavoastră și așteptați. Ancheta a început și veți afla totul la momentul potrivit. Chiar îmi încalc atribuțiile vorbindu-vă atât de prietenos. Sper doar că nu ne aude nimeni, în afară de Franz, care, deși i s-a spus clar să se poarte sobru, e la rândul lui prea ama-bil cu dumneavoastră. Dacă ați avut așa noroc la

repartizarea paznicilor, poate vă va merge la fel și mai departe.

K. făcu un pas înapoi, voind să stea jos, dar observă că, în afara scaunului de la fereastră, nu mai era nimic pe care să se poată așeza.

– Veți recunoaște mai târziu că v-am spus doar adevărul, începui Franz și se apropie de el împreună cu celălalt bărbat.

Pe K. îl derută mai ales acest al doilea paznic, care-l bătu pe umăr într-un gest familiar. Apoi, cei doi îi examinară cămașa de noapte, remarcând că, de acum înainte, va trebui să poarte una de calitate mai slabă. Îi promisera însă că vor păstra cu grijă lenjeria sa actuală și i-o vor restitui dacă procesul se va încheia favorabil pentru el.

– Cel mai bine ar fi să ne dați nouă lucrurile dumneavoastră, îi spuseră. La magazie se comit mereu nereguli și, oricum, după un timp, lucrurile sunt vândute, indiferent de mersul procesului. Iar aceste procese pot dura ani întregi. Sigur, primești o despăgubire, dar prețul nu e stabilit după valoarea obiectului, ci după cât de mare e mita. Și, cum știm din experiență, suma scade pe măsură ce trece dintr-o mână în alta.

K. nici măcar nu-i asculta cu adevărat. Nu mai punea mare preț pe dreptul de a-și păstra lucrurile. Îl preocupa cu totul altceva: să înțeleagă situația. Dar în prezența celor doi paznici, nu reușea nici măcar să-și adune gândurile. Burta celui de-al doilea paznic, evident doar un paznic ca și primul, i se lipea din când în când

de trup într-un mod prea prietenos. De câte ori ridica ochii, dădea peste o față osoasă, disproporționată față de corp, cu un nas mare, strâmb, care părea să aibă propria lui personalitate și să colaboreze cu Franz în mod independent.

„Ce oameni sunt ăștia?“, își spunea K. „Ce vor? Cui se supun?“ Trăia totuși într-un stat de drept. Legile se respectau. Cine își permitea să-l atace în propria locuință? Era adevărat că, de obicei, lua lucrurile ușor, că nu credea în pericol decât atunci când îl simțea direct și nu făcea planuri de apărare, nici când era amenințat. Dar acum, simțea că nu era momentul să rămână pasiv. Era posibil, da, să fie o farsă. O glumă pusă la cale de colegii de la bancă, poate chiar pentru că azi era ziua lui – împlinea treizeci de ani. Ar fi fost suficient poate să le râdă în față, într-un anume fel, și paznicii s-ar fi alăturat râsului. Păreau oricum niște oameni adunați de pe stradă. Și totuși, ceva îl făcuse, din prima clipă când îl văzuse pe Franz, să decidă să nu cedeze deloc, să nu lase din mână nici cel mai mic avantaj. Nu-l mai interesa dacă cineva va spune că n-a înțeles o glumă. Își amintea câte greutateți suferise din cauza unor incidente aparent minore, în care se purtase prea neglijent. Nu voia să repete greșelile. Dacă era o comedie, avea s-o joace până la capăt. Era încă liber.

– Îmi dați voie? întrebă K. și, strecurându-se iute printre cei doi, se întoarse în camera lui.

– Pare că are minte, spuse unul dintre paznicii.

Gustave Le Bon

Psihologia mulțimilor

Traducere, ediție îngrijită,
și studiu introductiv de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Cuprins

*Care este distanța de la Psihologia mulțimilor până la
Era maselor? (studiu introductiv de Lucian Pricop) / 7*
Notă asupra ediției / 13

Psihologia mulțimilor / 15

Prefață / 19

Introducere. Era mulțimilor / 20

CARTEA ÎNTÂI. SUFLETUL MULȚIMILOR / 27

Capitolul I. Caracteristicile generale ale mulțimilor.

 Legea psihologică a unității lor mintale / 29

Capitolul II. Sentimentele și moralitatea mulțimilor / 37

Capitolul III. Ideile, raționamentele și imaginația mulțimilor / 54

Capitolul IV. Forme religioase pe care le îmbracă
 toate convingerile mulțimilor / 62

CARTEA A II-A. OPINIILE ȘI CREDINȚELE MULȚIMILOR / 67

Capitolul I. Factorii îndepărtați ai credințelor
 și opiniilor mulțimilor / 69

Capitolul II. Factorii imediați ai opiniilor mulțimilor / 84

Capitolul III. Conducătorii mulțimilor și
 mijloacele lor de convingere / 95

Capitolul IV. Limitele variabilității credințelor și
 opiniile mulțimilor / 111

CARTEA A III-A. CLASIFICAREA ȘI DESCRIEREA CATEGORIILOR DE MULȚIMI / 121

Capitolul I. Clasificarea mulțimilor / 123

Capitolul II. Mulțimile așa-zis criminale / 127

Capitolul III. Jurații de la Curtea cu Juri / 131

Capitolul IV. Mulțimile electorale / 137

Capitolul V. Adunările parlamentare / 144

GUSTAVE LE BON

PSIHOLOGIA MULȚIMILOR

Prefață

Ansamblul de trăsături comune impuse de mediu și ereditate tuturor indivizilor dintr-un popor constituie sufletul acelui popor.

Aceste trăsături, fiind de origine ancestrală, sunt foarte stabile. Dar, atunci când, sub diferite influențe, unii oameni sunt la un anumit moment laolaltă, observația arată că pe lângă caracterele ancestrale se adaugă o serie de caractere noi foarte diferite de cele ale rasei.

Ansamblul lor constituie un suflet colectiv puternic dar efemer.

Mulțimile au jucat un rol important în istorie, dar niciodată atât de însemnat ca azi. Acțiunea inconștientă a mulțimilor, înlocuită cu activitatea conștientă a indivizilor, reprezintă una dintre caracteristicile epocii contemporane.

Nimic nu a fost schimbat în această lucrare, a cărei primă ediție a fost publicată în 1895. Ideile expuse aici și care, pe atunci păreau paradoxale, au devenit astăzi clasice.¹

¹ *Psihologia mulțimilor* a fost tradusă în numeroase limbi: engleză, germană, spaniolă, rusă, suedeză, cehă, poloneză, turcă, arabă, japoneză etc. Traducerea în limba arabă se datorează ministrului egiptean al justiției, Fathy Pacha. Versiunea japoneză a fost precedată de un lung studiu asupra lucrărilor autorului, semnat de baronul Motono, pe atunci ambasador la Petersburg, devenit apoi ministru al afacerilor externe al Japoniei. (*nota editorului francez*)

INTRODUCERE

ERA MULȚIMILOR

Evoluția epocii actuale. Marile schimbări ale civilizației sunt consecința schimbărilor intervenite în gândirea popoarelor. Credința modernă în puterea mulțimilor. Ea transformă politica tradițională a statelor. Cum are loc ascensiunea claselor populare și cum se exercită puterea lor. Urmări necesare ale puterii mulțimilor. Ele nu pot exercita decât un rol distructiv. Prin ele se desăvârșește disoluția civilizațiilor care au îmbătrânit. Ignoranța generală cu privire la psihologia mulțimilor. Importanța studierii mulțimilor pentru legislatori și oamenii de stat.

La prima vedere, marile bulversări care preced schimbările de civilizație par determinate de transformări politice importante: invazii sau răsturnări de dinastii. Dar o cercetare atentă a acestor evenimente dezvăluie, deseori, adevăratele cauze, îndărătul celor aparente, adică o modificare profundă în ideile popoarelor.

Veritabilele răsturnări istorice nu sunt cele care impresionează prin amploare și violență.

Singurele schimbări importante din care decurge înnoirea civilizațiilor acționează la nivelul opiniilor, conceptelor și credințelor. Iar dacă ele se manifestă arareori, aceasta se datorește faptului că fondul ereditar al sentimentelor unei rase este elementul cel mai stabil al acesteia.

Epoca actuală reprezintă unul dintre momentele critice, în care gândirea umană este pe cale de a se transforma.

Doi factori fundamentali stau la baza acestei transformări. Primul e distrugerea credințelor religioase, politice și sociale din care derivă toate elementele civilizației noastre. Cel de-al doilea, crearea unor condiții de existență și de gândire cu totul noi, generate de cuceririle științelor moderne și de industrie.

Epoca modernă reprezintă o perioadă de tranziție și de anarhie, deoarece ideile din trecut, deși bulversate, sunt încă foarte puternice, iar acelea care trebuie să le înlocuiască sunt doar în curs de formare.

La ora actuală nu este ușor de spus ce va rezulta, într-o bună zi, în urma unei asemenea perioade, destul de haotice. Pe ce idei fondatoare se vor clădi societățile care vor veni în urma noastră? Încă nu știm. Dar se poate prevedea încă de pe acum că organizarea lor se va baza pe o putere nouă, suverana epocii moderne: *puterea mulțimilor*.

Pe ruinele atâtor idei, considerate odinioară adevărate, dar moarte astăzi, ale atâtor puteri rând pe rând sfărâmate de revoluții, doar puterea aceasta va crește, pârând că va trebui să le absoarbă în curând pe celelalte. În vreme ce fostele noastre credințe se clatină și dispar, pe când vechii stâlpi ai societăților se prăbușesc unul după altul, acțiunea mulțimilor rămâne singura forță pe care nimic nu o amenință și al cărei prestigiu crește mereu. Era în care intrăm va fi cu adevărat *era mulțimilor*.

Doar cu un secol în urmă, politica tradițională a statelor și rivalitățile dintre principii constituiau principalii factori ai evenimentelor. Frecvent, opinia mulțimilor nu conta. Astăzi, tradițiile politice, tendințele individuale ale suveranilor, rivalitățile lor cântăresc mai puțin. Vocea mulțimilor a devenit preponderentă. Ea dictează conduita regilor.

Destinele națiunilor nu se mai pregătesc în consiliile principilor ci în adâncul sufletului mulțimilor. Intrarea claselor populare în viața politică, transformarea lor treptată în clase conducătoare este una dintre cele mai proeminente caracteristici ale epocii noastre de tranziție. În realitate, clasele populare au pătruns în politică nu grație sufragiului universal, multă vreme puțin influent și având o atât de facilă orientare la început. Puterea mulțimilor s-a născut, în primul rând, datorită propagării unor idei încetul cu încetul implantate în spirite și, apoi, asocierea treptată a indivizilor, care a determinat punerea în practică a concepțiilor până atunci doar teoretice.

Asocierea aceasta a permis mulțimilor să-și cristalizeze idei, care, chiar dacă nu corecte întru totul, sunt totuși strâns legate de interesele lor, să conștientizeze forța dobândită de ele. Ele întemeiază sindicate în fața cărora toate puterile capitulează, creează burse ale muncii care, în pofida legilor economice, tind să impună condițiile muncii și ale salariului.